

CENTRO EUROPEO DI STUDI TRACI

Anul XV, Nr. 137

Aprilie 1986

Noi Tracii

00187 - Roma, Foro Traiano 1/A

Tel. (06) 679.77.85

2500 DE ANI DE LA ÎNTÎA ATESTARE DE CĂTRE HERODOT, A TRACO-GETO-DACILOR

de PETRE I. DAVID

Herodot, «Părintele Istoriei» și întâiul cronicar al strămoșilor noștri, spunea: «Geții se cred nemuritori...» (*Istoriei*, V, 4). Anul acesta, printre evenimentele de seamă, se înscrie și acela al împlinirii a două milenii și jumătate de la primele știri așezate în scris despre strămoșii noștri Daco-Geto-Daci de către marele istoric al antichității, Herodot (cca 465-425 î.Hr.)

Informațiile lui Herodot sunt cu atât mai prețioase, cu cât el nu a putut ajunge în centrul civilizației de atunci a Traco-Geților. Și nici nu putea. Abia Burebista, regele Traco-Geto-Dacilor, reușește să realizeze un stat centralizat în sec. I î.Hr. Herodot n-a scris istorie, ci a consemnat știrile epocii sale. El este mai mult un itinerant. Așa se face că opera sa a fost greu de clasificat în cadre istorice sau geografice.

Herodot a trecut la cele veșnice la vârsta de 60 de ani și numele său va fi pomenit atâta timp cât va exista ființa umană.

Opera Părintelui Istoriei este deosebit de importantă pentru cercetătorii de astăzi și vastă pentru acele timpuri. A scris mult, a consemnat permanent și i s-a reținut cartea *Istoriei*, ce cuprinde, în mare, conflictul dintre Greci și barbari, care a prilejuit războaiele medice. Lucrarea este împărțită în 9 cărți

(după moda anticilor), fiecare carte (de fapt capitol) purtând numele unei muze.

Herodot era un credincios, chiar un credul (credea în oracole, în special Delfi) și fanatic uneori. Ca și poetul Pindar și tragedianul Eschil, Părintele Istoriei credea în Nemesis, gelozia divină, în care vedea puterea cosmică ce provoacă ruina imperiilor. Acesta este sensul celebrelor povești ale tiranului Policrat, a lui Cresus și a lui Xerxes.

Herodot era un umanist al timpului său, un prieten al barbarilor, cărora le respecta istoria și viața și le consemna obiceiurile și credințele, cu știuta condiție: să nu fie un pericol pentru alții. El vorbea cu pasiune despre Greci și despre Perși, admira pe Zeus, dar nu uita pe Zalmoxe, credea în zei și oracole, dar pomenea și cuvintele altora. În sfârșit, curiozitatea, căutarea pasionantă a adevărului, imparțialitatea, claritatea și farmecul povestirii sunt însușiri ale lui Herodot pe care trebuie să le aibă pasionații istoriei și astăzi.

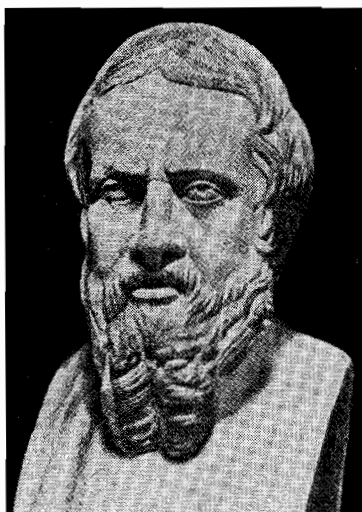
FAIMA STRĂMOȘILOR NOȘTRI ÎN *ISTORIILE* LUI HERODOT

Așa cum spunea Părintele Istoriei, neamurile sau semințiile Traco-Dace, ca și obiceiurile, vitejia, credința și extinderea, luptele dintre ei constituiau subiecte pasionante și povestiri fantastice, pe care inteligența și pana lui Herodot le-a reținut, le-a strâns, le-a așezat în scris și de care ne bucurăm noi de astăzi, după aproape trei milenii. Pentru respectarea memoriei lui Herodot, pentru probitatea științifică și a vechimii, vom da, în continuare, unele pasaje mai importante legate de viața și preocupările unor seminții ale strămoșilor noștri Traco-Geto-Daci.

1. Urmărind *Istoria Perșilor*, chiar dacă n-a trecut Dunărea și nu a poposit în cetățile «grecești de pe litoralul Pontului Euxin», reorganizate în sec. VI î.Hr. pe vechi vetre autohtone getice, Herodot consemnează confruntările Geților cu Darius (514 î. Hr.): «Înainte de a ajunge la Istru (Darius) supune mai întâi pe Geți, care se cred nemuritori, căci Tracii, care au în stăpânirea lor Salmydessos și care o locuiesc la miazănoapte de Apollonia și de Mesambria - numiți Skirmiazi și Nipse - i s-au închinat lui Darius fără nici un fel de împotrivire. Geții însă, care luaseră hotărârea nesăbuită (de a-i înfrunța), au fost înfrânți pe dată...» (Cartea IV, XCIII). Așa s-au petrecut faptele săvârșite înainte vreme de Peoni. Dar acum, cu toate că Perintienii se dovediseră oameni curajoși pentru dobândirea libertății lor, Perșii și Megabazos i-au înfrânt prin numărul lor mare. După ce Perinthul a fost subjugat, Megabazos își conduce oștirea de-a lungul Traciei, cucerind pentru rege oraș după oraș și pe fiecare din neamurile așezate în acele părți. Căci aceasta a fost porunca lui Darius: să supună Tracia» (Cartea V-a).

2. Ținuturile strămoșilor noștri sunt descrise cu de-amănuntul și cu caracteristicile lor: «...Iată ce se spune despre această țară: părțile dinspre Mare au fost aduse de Megabazos sub ascultarea Perșilor» (V, X). Ligurii, care locuiesc în părțile de sus, deasupra Massaliei, zic numele de Sigyni negustorilor cu bucate...» (V, IX).

Erodoto, scultura antica - (Museo Nazionale, Napoli)

a) Hotare nesfârșite. În gândirea de astăzi, îngrădită de hotare naturale și convenționale, spusele lui Herodot ar părea de neînțeles, dar realitatea acestor timpuri este consemnată în *Istorie*: «După Indieni, neamul Tracilor este cel mai mare dintre toate popoarele; dacă ar avea o singură conducere și ar fi uniți în cuget, ei ar fi, după părerea mea, de neînfrânt și cu mult cei mai puternici dintre toate semințiile pământului» (V, III).

b) Hidronime, toponime și antroponime. Până astăzi, poporul nostru păstrează numele apelor, localităților, obiceiuri și îndeletnici (mai ales porecle), ca nume proprii, de familie și chiar sate, cătune, localități și orașe au luat denumirile locuitorilor. Specificul acesta se află încă de la izvoarele existenței strămoșilor noștri și nu puteau scăpa minții agere a lui Herodot: «Tracii poartă multe nume, fiecare după ținutul în care locuiesc, dar toți au, în toate, obiceiuri asemănătoare...» (V, III).

3. Credința în nemurire, specificul semințiilor trace. Herodot nu vorbește despre zeitățile «barbarilor», fiindcă el era adeptul politeismului, dar admiră credința altora. Or, la Traco-Geți constată credința în nemurire și arată clar că Darius, înainte de a ajunge la Dunăre, «supune mai întâi pe Geți, care se cred nemuritori» (IV, XCIII) și revine, cu un alt prilej, că «dintre aceste seminții trace..., Geții se cred nemuritori...» (V, IV).

Această credință în nemurire se mai constată la Geți prin obiceiuri și datini, prin practici nemaiîntâlnite de Părintele Istoriei la alte neamuri. Trăinicia credinței, continuitatea semințiilor, dragostea de locurile moștenite și apărarea tradițiilor și gleei cu orice preț sunt specifice, chiar cu riscul sacrificării vieții: «și sunt cei mai viteji și mai drepecți dintre Traci...» (IV, XCIII).

a) De nașterea unui prunc, strămoșii noștri Traco-Geți nu erau încântați. Nu în sensul că nu-i interesa venirea pe lume a unei ființe umane, ci îi cuprindea grija pentru creștere, formare și ferirea de patimi. «Dintre aceste seminții trace..., Trausii, în toate privințele, au aceleași datini ca și ceilalți Traci, numai că la naștere... rudele se așează în jurul nou născutului și încep să bocească câte rele are să îndure (ursitorile n.n.), odată ce s-a născut, înșirând toate patimile omului» (V, IV).

b) Moartea, trecerea dincolo a unui trac era însoțită de nenumărate și variate ceremonii, specifice fiecărei ramuri traco-gete. Istoricul din Halikarnas notează doar câteva aspecte: «...pe mort însă îl îngroapă jucând și veselindu-se, sub cuvânt că de acum se află în deplină fericire, scăpat de atâtea necazuri» (V, IV). Și, un amănunt, înmormântările se făceau diferit de la seminție la seminție, de la regiune la regiune și de la o stare socială la alta a decedatului: «Înmormântările celor cu stare se fac astfel: țin mortul în vedere timp de trei zile și, după ce jertfesc animale de tot soiul, benchetuiesc, jelindu-l mai întâi; apoi îl înmormântează, așezându-l sau, în alt chip, îngropându-l în pământ; iar după ce înalță mormântul, rânduiesc întreceri de tot soiul, în care cele mai mari răsplăți sunt statornicite pe bună dreptate pentru lupta corp la corp. Acestea sunt deci obiceiurile Tracilor la înmormântare» (V, VIII). Și este cunoscut că unele obiceiuri dintre acestea, ca și practici și ceremonii, bocete, orații, doine etc., se găsesc și astăzi în folclorul religios și laic al neamului românesc, încât Herodot este contemporanul nostru, cu toate «exagerările sale».

c) Îndeletnicirile cunoscute în lumea veche, comerțul și mai ales schimbul în natură cu ceremoniale speciale nu scapă condeiului marelui istoric. Cultul religios este întotdeauna însoțit de lumânări și opaițe din ceară și seu. Albinăritul, ca și cultivarea viței de vie, erau socotite practici cultice: «După câte spun Tracii, meleagurile de dincolo de Istru sunt împânzite de albine...» (V, X).

La acest popas aniversar, poporul român aduce smerit omagiu aceluia care a fost Părintele Istoriei, Herodot, întâiul cronicar al strămoșilor noștri și al moștenirii lor. În limitele lui Zalmoxe, pe care îl considera «om și zeu» și care vizitase insula Samos, locul de surghiun și de formare al lui Herodot, faptele descrise și-au găsit desăvârșirea mai ales în perioada regilor - descendenți ai lui Zalmoxe - Burebista și Decebal.

Opera marelui istoric a fost citită și citată de toți aceia care și-au orientat spiritul spre izvoarele civilizațiilor lumii. Herodot leagă, în firele povestirilor sale, pentru întâia oară, trei continente, Asia, Europa și Africa. Or, civilizația Europei de astăzi, legăturile dintre popoare și culturi, au la bază și cercetările sale. Și intuiția sa pentru strămoșii noștri că «dacă ar fi uniți ar fi mult mai puternici» s-a împlinit astăzi când România - centrul vechii familii a Tracilor - are relații cu toți urmașii vechilor seminții descrise aproape cu amănunte în *Istoriei* sau apărute după aceea.

Limba dacă în altă viziune

ÎN CE SENS ROMÂNĂ E SORA LATINEI?

de AUREL STOICANU

Pentru a vedea de unde provine înrudirea limbii române cu limba latină, e necesar să găsim leagănul lor comun, habitatul original, centrul indoeuropeismului.

Patria Indoeuropenilor ar fi - deși rămânem uimiți la început - chiar regiunile noastre de azi, mai bine zis cele inițiale, pe care eu le voi numi, cu titlu orientativ, *Dacia Mare*, adică limitele care atingeau, după V. Pârvan și alții, gurile Vistulei, mlaștinile Pripetului, Oderul Mijlociu, apoi cadrilaterul boem, Dunărea de Mijloc și Morava, Adriatica și Munții Balcani, Marea Egee, Marea Neagră și până dincolo de Bug spre gura Niprului (Boristene). Aceste teritorii formau centrul de unde au iradiat Indoeuropenii, centru etnogenezei și apoi al diasporei lor.

Cei care formau populația acestor pământuri - păstori, agricultori și pescari - sunt dovediți din neolitic, mileniul VI î.e.n., până la epoca tranziției spre bronz (2.200-1.800 î.e.n.) și mai apoi spre zărilor istoriei în așezările descoperite de arheologi. «Prin Geto-Daci, prin Pelasgi, poporul român este cel mai vechi popor din această parte a Europei», citim în «Analele de istorie», XXVIII (1982), nr. 2. «În Dacia, neoliticul este creația Pelasgilor noștri» (P.P. Panaitescu, *Introducere în istoria culturii românești*, București, 1969).

«Civilizația danubiană a neoliticului (cu ceramica incizată de spirale și meandre) e rezultatul evoluției popoarelor indigene, iar decorul ceramic își are rădăcinile într-o ornamentație pe care o putem urmări până în paleolitic» (P. Bosch-Gimpera, *Les Indoeuropéens. Problèmes archéologiques*, Paris, 1961). «Zona carpato-dunăreană avea să joace unul dintre cele mai active roluri, deopotrivă, și în perioada de trecere spre epoca bronzului, când triburile de pe teritoriul actual al României au fost nu numai mijlocitoare între sudul mediteranean, deja trăind în condițiile epocii bronzului și regiunile de la răsărit de țara noastră..., dar și cu Europa Centrală» (D. Berciu, *Arta traco-getică*, București, 1969, passim. Idem, *Zorile istoriei în Carpați și la Dunăre*, București, 1960). «Cea mai veche cultură în epoca bronzului din spațiul carpato-dunărean este cultura Cernavodă... Teritoriul României avea să joace un rol însemnat și în cadrul marelui fenomen al restructurării lingvistice în sens indoeuropean, care începe în aceste regiuni tocmai în perioada de tranziție de la neolitic la bronz» (după D. Berciu, până la 2.200 î.e.n.).

Prin urmare, cultura epocii bronzului, ca și a epocii de tranziție neolitic-bronz, precum și a neoliticului (până în paleolitic) sunt creația populației acestor locuri. Traco-Geții - indoeuropeni - au găsit aici pe Pelasgii preindoeuropeni (dacă nu sunt identici cu ei!), dar nu i-au exterminat, ci le-au continuat opera. «Noii veniți - zice D. Berciu - au pătruns în teritoriul unor populații care-și dezvoltau cultura lor proprie... Grupele de păstori au fost asimilate de locuitori».

Aceste afirmații ar trebui să fie și mai amplu documentate. Sunt Dacii și Pelasgii - întradevăr ai acestor locuri? Și statornici? Care e poziția acestor ținuturi în ansamblul problemei Indoeuropenilor? Sunt ele patria lor originară, sau poate chiar un leagăn la civilizației?

În ciuda controverselor dintre istorici, arheologi, lingviști etc., cred că s-ar putea desprinde un răspuns mulțumitor, cel puțin pentru actualul stadiu al științei. Să încercăm, așadar, un răspuns în problema indoeuropeismului și apoi a substratului pelasgic.

PATRIA INDOEUROPENILOR

Patria Indoeuropenilor, dacă e una singură, și a limbii lor ar fi constituit-o probabil chiar regiunile Daciei Mari - bazinul Dunării, cu o axă de orientare est-vest, Morava-Tisa-Olbia-Nipru și o alta sud-nord, Adriatică-Balcanii-Carpații păduroși.

a) Să vedem cum o plasează și delimitează diverși autori străini, autori-zați și reputați, savanți ce prezintă cele mai severe garanții de seriozitate.

Mai înainte de a expune părerile lor în legătură cu această problemă, este util să amintesc câteva date din istoria planetei. Voi reaminti, așadar, lucrurile mai semnificative, însă numai cu mare aproximație, mai mult ca orientare generală în timp și spațiu, relevând că opiniile sunt uneori contradictorii. Iată, deci, câteva cifre utile, pentru o mai ușoară orientare în istorie și îndeosebi în arheologie, cu care ne vom întâlni pe parcurs:

Vechimea Terrei este de 5 miliarde de ani. Între 70 milioane - un milion de ani, era terțiară, cu primii strămoși ai omului, parapithecus. De la un milion de ani până azi, era cuaternară sau antropozoic. În Europa au existat patru glaciații și trei interglaciații (Günz ș.a.). Între un milion - 10.000 ani, pleistocenul, cu homo sapiens. De la 10.000 până azi, holocenul, cu răspândirea raselor actuale.

Vârstele Pământului valabile pentru România (cu variații) sunt:

- un milion - 100.000 ani, paleolitic inferior,
- 100.000 - 45.000 ani, paleolitic mijlociu,
- 45.000 - 10.000 ani, paleolitic superior, apariția omului.

De observat că după descoperirea de la Bugiulești, jud. Vâlcea, , omologată parțial pe plan mondial, strămoșul lui homo sapiens ar fi apărut la noi prin anul două milioane. Omul paleolitic a creat cultura de prund, la noi pe văile Dârjovului, Dâmbovicului, Argeșului, în depresiunea Sibiului, la Cuciulat (Sălaj), peștera cu pictura rupestră de acum 10.000 etc.

- 10.000 - 5.500 ani î.e.n., mezoliticul sau epipaleoliticul. Vin vânători swidérieni din Polonia de azi, originari din stepele pontine, spre Carpații Orientali. Oamenii cresc vite, sunt cultivatori, dar și vânători. Cele mai vechi opere de artă din România sunt din milenii VIII-VII.

- 5.500 - 2.200 ani, neoliticul.

- 5.500 - neoliticul vechi. Se impune tipul mediteranean.

- 3.500 - 3.000 ani, neoliticul mijlociu, cu înflorirea artei primitive de o rară frumusețe și originalitate. Cultura Hamagia cu «Gânditorul» de la Cernavodă (după unii, de la sfârșitul mileniului V),

- 3.000 - 2.200 ani, eneoliticul, culturile Cucuteni (după unii, 3.600-2.700), Gumelnița, Petrești, Criș, Rurdaș-Vinča, Dudești, Boian etc.

Neoliticul aduce, prin Indoeuropeni, mari progrese în confecționarea îmbrăcăminții, creează ceramica. Neoliticul de la noi e elogiat de mari specialiști, ca profesorii John Mandris (Londra), Stuard Pegott (Edinburgh), Bernhart Hänsel (Berlin), Paul MacKandrick (Wisconsin - SUA). Ultimul declară: «Nicăieri, exceptând bazinul Mării Egee, tendința aceasta către frumos nu e mai bine reprezentată ca în ceramica și sculptura neoliticului din România» (cea mai impresionantă de la Cucuteni - Iași). În prima jumătate a secolului III apar mari transformări: vin triburi de păstori care alungă pe cultivatori către munți.

- 2.200 - 1.800 ani î.e.n., tranziția de la neolitic la epoca bronzului: culturile Coțofeni, Cernavodă, Vučedol (Banat) etc. După o datare mai recentă, tranziția e situată între 2.500 - 1.850.

- 1.800 - 800 ani î.e.n., epoca bronzului (până la 1.600 bronzul timpuriu. 1.600-1.300 cel mijlociu, 1.300-800 bronzul târziu): culturile Gârla Mare (până la 1.300), Tei, Pecica (Banat), Periam-Pecica (zona Mureș), Glina, Monteoru, Wietenberg, Otomani etc. Ele sunt atribuite de foarte mulți autori migrației spre sud și vest a unor triburi indoeuropene. Acestea, vorbind dialecte dintr-o indoeuropeană comună, locuiau către sfârșitul neoliticului de la Marea Baltică până în Asia Centrală. Începuseră încă din mileniul IV migra-

rea spre vest sau sud. În mileniul III ocupau aproape toată Europa și pătrunseseră în Iran și Asia Mică, India etc. Grupul de neamuri trace s-a așezat în spațiul carpato-danubiano-pontic și balcanic. După Radu Vulpe și alți autori români, dar și străini, între care Joseph Wiener, C. Danov ș.a., cele 100 de triburi traco-dace sunt atestate în «spațiul tracic»: Carpații păduroși la nord, gurile Niprului și Marea de Azov la est, nord-vestul Asiei Mici și Bitinia, Mysia, Frigia, Troada, Lidia la sud-est, Macedonia și Illiria la sud-vest, Dunărea Mijlocie și Carpații Slovaciei la vest și nord-vest. Tracii cântați în *Iliada* au lăsat urmele înfloritoare ale unei străluciri economice și culturale caracteristice epocii tranziției de la bronz la fier; epopeile au păstrat însă și știri referitoare la evenimente mult mai vechi, transmise prin viu grai. Arta e de o originalitate uimitoare.

- 800 - 450 ani î.e.n., prima epocă a fierului: delimitarea ariilor lingvistice dintre Traci și Iliri (800-600 Hallstadt-ul mijlociu, sfârșitul predominării vieții păstorești, pătrunderea către sfârșitul epocii a unor înrâuriri culturale ilirice în sud-vestul României și scitice în Transilvania, răspândirea culturii Basarabi; 600-450 (350) Hallstadt-ul final și tranziția la epoca la Thène: influențe grecești, scitice sau pseudo-scitice și celtice, roata olarului. Primele știri (la Greci) despre Geto-Daci, Tracii nordici.

-300 azi, epoca la Thène, a doua epocă a fierului.

Despre neoliticul și bronzul românesc, arheologul Ion Andrieșescu și istoricul P.P. Panaitescu scriu următoarele: Neoliticul din Dacia e creația oamenilor acestui pământ. Peste ei au venit în valuri succesive, începând de prin anul 2.000 î.e.n., oameni care îmblânziseră calul, adoratori ai soarelui, printre ei Tracii, întemeind vârsta bronzului (1.800 - 800 î.e.n.). Nepoții lor vor transmite civilizației epocii fierului (800 până azi) tradițiile bronzului tracic, apoi - odată cu apariția armelor culturii Basarabi (înainte de 600) - triburile geto-dace se separă de masa Tracilor frați, în cursul unei perioade de răsboaie, marcată de expediția lui Darius (514), utilizarea multilaterală a fierului și introducerea roții olarului, cu produse de o remarcabilă frumusețe.

S-au sărbătorit 2.050 de ani de la crearea statului dac centralizat. În viitor e bine să punem accentul mai vârtos pe vechimea poporului dac, pentru a ne da seama de faptul că ea se urcă cel puțin până la anii 2.000 î.e.n., când a avut loc - după datele istoriei și arheologiei - geneza neamului trac, deci și geto-dac (diferențiat abia prin sec. IX î.e.n.). Ca neam, avem o vechime verificabilă de 4 milenii, două înainte și două după hotarul dintre ere.

După o clasificare mai recentă, faza de trecere de la neolitic la bronz e datată între 2.500 - 1850 î.e.n.

Aceleași surse noi datează epoca bronzului între 1.850 - 1.200, cu subdiviziunile următoare:

- 1.850 - 1.600, bronz timpuriu: culturile Glina, Wietenberg, Otomani, Pecica,
- 1.600 - 1.400, epoca bronzului mijlociu: culturile Tei, Gârla Mare, Wietenberg, Suci de Sus, Pecica, Otomani, Verbicioara etc.
- 1.400 - 1.200, bronzul târziu, cu aproximativ aceleași culturi.

De asemenea, epoca fierului e clasificată mai nou între 1.200 - 500, cu subdiviziunile: A1) 1.200-1.100, A2) 1.100-1.000, B1) 1.000-900, B2) 900-800, B3) 800-700, C) 700-600 și, ultima, Hallstadt D) 600-500 î.e.n., cu culturile respective: Insula Banului, Babadag, Mediaș, Lăpuș, Gava, Basarabi, Ferigile etc.

Urmează a doua epocă a fierului, La Thène, care ocupă a doua jumătate a sec. V și prima jumătate a sec. IV î.e.n.

Mulți consideră că grupul de populații - în general pastorale și puțin stabile - vorbind limbaje flexionate din care ulterior s-au format limbile indoeuropene, s-a constituit încă din neolitic - mileniul IV - în spațiul cuprins între Marea Caspică, Marea Neagră și Marea Baltică. Plecând din acest areal, prin deplasări succesive în toate direcțiile, grupurile indoeuropene au pătruns treptat în Europa și în Asia.

În ceea ce privește «prima migrație indoeuropeană în zona Europei de sud-est», se admite astăzi că «primele grupuri vorbind o limbă flexionată de tip indoeuropean, având încă o cultură de tip eneolitic (Cernavodă I) și o structură social economică dominată de creșterea vitelor, pătrund în zona amintită încă de pe la 2.500 î.e.n. Ceva mai târziu, pe la 2.350, se deschide o îndelungată și frământată perioadă de tranziție de la neolitic la epoca bronzului, durând până la circa 1.800 î.e.n. Această perioadă e marcată de repetate pătrunderi de grupuri indoeuropene, mai masive sau mai restrânse, atât dinspre est cât și dinspre vest, în valuri succesive, determinând noi sinteze culturale locale (Cernavoda II, Horodiștea-Foltești, Cernavoda III, Coțofeni, Baden-Pecel, amfore sferice. Aceste succesive sinteze culturale definesc procesul de indoeuropenizare a populației neolitice locale, precum și începutul etnogenezei Tracilor, care poate fi fixat în jurul anilor 2.000 î.e.n., în perioada tranziției spre bronz (Radu Florescu, nota 5 la *Getica* lui Pârvan, 1982, p. 506).

Iată câteva pătrunderi demne de remarcat:

- 2.200 - 1.900, Luviții-Nesiții, în Peninsula Balcanică, Asia Mică și Arhipelag,
- 1.500 - Aheii în Grecia, Creta, Ionia (după alți autori, prin 1.900),
- 1.300 - Frigienii în Troada și Frigia,
- 1.200 - 1.000 Dorienii, Tracii etc. în Grecia, Creta, Arhipelag etc. La Troia stratul VI e homeric, VII B2 e trac, ultimul nivel anul 1184,
- sec. VIII, Cimerienii în stepele sud rusești, estul României,
- la mijlocul secolului IV, Sciții în Europa Centrală, Transilvania,
- a doua jumătate a sec. IV, Sciții în podișul Moldovei, câmpia Dunării, Dobrogea,
- sec. VIII î.e.n., Sarmatii în Panonia, la Dunăre (până în sec. II e.n.),
- sec. III-VI e.n., grupul germanic, Goți, Gepizi,
- sec. VI-IX e.n., Slavii (ultimii Indoeuropeni).

Urme de așezări ale omului paleolitic există în Moldova (Ceahlău), Muntenia (Mihai Vodă), Oltenia, Dobrogea, Banat, Transilvania. În ce privește civilizația neoliticului, nu există unanimitate de păreri dacă au creat-o

triburi ale uneia sau mai multor unități lingvistice. Unii învățați (Schuchardt) caracterizează cultura ceramicii pictate ca superioară și o atribuie hotărât Tracilor. E. Pittard spune că este a Dacilor sau Geților. I. Andrieșescu, la fel. În schimb, Pârvan și alții afirmă că locuitorii creatori ai ceramicii pictate sunt diferiți de cei ai bronzului și că ar fi avut loc suprapuneri de popoare, în urma unor lupte catastrofale, nouveniții distrugând civilizația precedentă (bronzul pe cea neolitică, fierul pe a bronzului). Dacii ar fi învinși de oamenii fierului. În orice caz, conchide Giurescu, chiar în ipoteza a doua tot se admite că Geto-Dacii au locuit în ținuturile noastre de pe la 1.800 î.e.n.

Cu privire la creatorii neoliticului și bronzului nostru, citez afirmația făcută la tribuna unui congres internațional: «Nous ne pouvons pas faire abstraction du caractère principal de la civilisation géto-dac, dont l'histoire ancienne de la Roumanie a tout le droit de s'enorgueillir: c'est le travail des hommes libres et non pas celui des esclaves qui représente dans l'état dace la source principal des biens matériels» (Mihnea Gheorghiu, în Traco-Dacica, Septembrie 1970).

Să vedem cum plasează diverși autori străini patria Indoeuropenilor.

O Schrader - Europa sud-orientală, regiunea danubiano-pontică (se realizează J. L. Myres, Peaje, Carnoy),

Th. Mommsen - partea de vest a Asiei Mijlocii (Italicii, Celții, cum și alți Indoeuropeni atingând Marea Neagră înainte de separarea lor),

Gordon Vere Childe - nordul și sudul Dunării (posibil),

O. Giles - regiunea dunăreană sau regiunile vechii Austrii și Panoniile, deci inclusiv Dacia lui Burebista,

P. Bosch-Gimpera - bazinul mijlociu al Dunării, nordul Mării Egee, marea Neagră...,

H. Schmidt - Dunărea de Jos și regiunile orientale vecine,

Maria Gimbutas - Europa sud-orientală (cu foarte originala *old european civilisation*, cca 7.000 - 3.300 î.e.n.),

E. Lewy - posibil în teritoriul balcano-carpatic și pe versantele de nord și vest,

Palmer - (pornind de la vecinătatea dintre Greci și Hitiți în Europa) poate între Balcani, poate că și în teritoriile adiacente Asiei Mici,

J. Whatmough și Minges - sudul Balcanilor și aria situată la nord, în neolitic (cu limbi mai vechi decât cele din grupul septentrional),

D. Seger - în paleolitic neidentificabil din amestecul culturilor danubiene și a ceramicii *à bandes*: Celții vechi, Italoții, Grecii și Indoiranienii,

G. Devoto - cultura danubiană, deja indoeuropenizată, din Belgia în Moldova, inclusiv Cehoslovacia și Germania Centrală,

P. Laviosa-Zambotti - între Dunărea Mijlocie, Rusia Meridională până la Altai; popoarele din grupul *centum* ajung în țările dunărene. De acolo au plecat Indoeuropenii, invadând Italia în timpul tranziției la epoca bronzului, după cum au invadat Grecia diversele grupuri elenice formate în Balcani, amestec asemănător de elemente indoeuropene originare și de popoare indigene. Grecii și Italicii primiseră în Balcani cultura mediteraneană.

H. Hencken - sud-estul Europei, la nordul Greciei și în câmpia meridională rusă,

H. Trombetti - nu departe de regiunea Caucazului,

G. Wilkie (adept al lui Kossina) - Dunărea orientală (cu civilizația ceramică pictată tip Cucuteni) și în stepele din nordul Pontului Euxin,

E. de Michelis - o zonă având ca limită Dunărea spre sud, Carpații spre nord, Niprul spre est. Aici s-a format limba protoariană, care în epoca bronzului s-ar fi extins în afara frontierelor primitive. Această zonă e deci teritoriul dac. Faptul rezultă și din teza lui William Schiller (arheolog american), care afirmă că «*Istoria a început acolo unde locuiește azi poporul românesc*». (Vezi *Viața studentescă* din 30 iunie 1982).

Adaug aici punctul de vedere al lui V. Pârvan: «*originile italice, grecești și medio-orientale ale acestor populații indoeuropene trebuie căutate cu atenție în Europa danubiană, punct de vedere cunoscut, dar nu suficient de recunoscut de toată lumea*».

Glottologii conchid, toți, că trebuie excluse din aria formării celei mai vechi răspândiri cele trei peninsule - Balcanică, Italică, Iberică. Posibil - de acord cu O. Schrader, S. Feist ș.a. - trebuie excluse și Europa Occidentală și cea septentrională, ca și India.

Din această expunere se poate deduce poziția importantă și centrală a Daciei Mari în cadrul popoarelor și limbilor indoeuropene. Limba traco-geto-dacă se trage, ca fiind a locului, din aceeași tulpină ca și surorile ei greaca, latina, armeană, albaneză, balto-slava, indo-iraniana, hitita, celta, germanica etc., fiind clasificată în grupul *satem* și dată dispărută, pentru ca apoi să apară cu o mamă vitregă, latina.

Din importanta poziție a traco-geții în cadrul familiei indoeuropene rezultă

- pe de o parte, că nu putea să dispară fără urme limba unui popor despre care Herodot spune că era «cel mai mare din lume, după Inzi»,

- pe de altă parte, că traco-daca nu era cu nimic mai prejos decât oricare limbă indoeuropeană, inclusiv latina și n-avea nicidecum un loc lăaturalnic, minor (după I. Russu, e chiar cea mai apropiată de arhetipul indoeuropean),

- că, în situația de egalitate, ca vechime și mărime, în plus de statornicie, limba traco-dacă nu putea fi învinsă în Dacia, la ea acasă, și înlocuită cu nici-o altă limbă, nici greaca, nici latina, cu toată viitoarea mare glorie imperială (fundamentată preponderent politic, nicidecum social, cultural și etnic),

- că un popor plecat din aceste locuri în Italia, în valuri succesive și supus acolo unui amestec de creuzet cu popoare indoeuropene și preindoeuropene, întors parțial pentru 165 de ani, nu putea emite pretenția să învingă (prin graiuri nelatine ale coloniștilor din vreo 25 de provincii diferite) limba omogenă a băștinașilor majoritari.

Va urma

CONȚINUTUL SEMANTIC
AL STRĂVECHIULUI NUME
CNEZIAL ROMÂNESC
«CÂNDEA»

de GEORGE VAIDA și IONEL CIONCHIN

În lucrarea *Cnezate și vievodate românești* (Ed. Albatros, București, p. 68), Sergiu Columbeanu relatează despre «doi cnezi din Filești» - aproape de Alba-Iulia. Stanislav și fratele său, Cândea, se luptă aprig, în 1326, cu doi nobili, magistrul Garman și fratele său Egidiu. Stanislav și Cândea sunt condamnați să plătească o despăgubire de 55 de mărci, sumă considerabilă pentru acea vreme, care, pe de altă parte, ilustrează rangul social înalt al combatanților.

Dacă, după obiceiul acelor timpuri, primul dintre frați poartă un nume slav, «deși este cneazu valah», numele lui Cândea, cu care ne-am obișnuit, căci se mai întâlnește și astăzi în Ardeal, nu este explicabil în limba română a secolului nostru.

Similitudinile daco-irlandeze dovedindu-se, în sute de cazuri, utile instrumente de investigație în domeniul onomastice române, vom recurge la lexicul irlandez vechi, căutând termeni cu accepțiunile de *șef*, *conducător*, *viteaz*, etc., apropiați fonetic de numele cnezial. Soluția este oferită cu ușurință de substantivul *cenn* (citit Ken), cu sensul de *cap*, *căpetenie*, *capăt*. Cu ultima sa accepțiune a fost utilizat în descifrarea toponimului *Cenad* (cf. irl. *Cenn-atha*, tradus *Capătul Vadului*).

Trecerea unui vechi *e* în *i* este frecventă în limba română, evoluția aceasta manifestându-se în Berlad - Bârlad. În consecință, forma *Cân-*, pentru prima parte a cuvântului pare a fi rezolvată. Pentru *-dea*, vocabularul irlandez dispune de un unic adjectiv, cu accepțiunea de *bun*, formă sub care a fost utilizat în descifrarea toponimului *Mehadia*, prin *meha-dea* = *albine bune* (spre a le deosebi de roiurile sălbatice).

Alăturând substantivului epitetul aflat, obținem *Cân-dea*, adică *căpetenie bună*, cum le plăcea puternicilor acelor vremuri să fie numiți.

MĂRTURII ALE ANTICHITĂȚII GRECO-ROMANE PRIVITOARE LA LIMBA MACEDONENILOR PREROMANI

de N. P. VAIDOMIR

Acum aproape o jumătate de secol, publicam o modestă lucrare, intitulată *Originea tracă a Macedonenilor preromani*, în care îmi propuneam să dovedesc că vechii locuitori ai Macedoniei dinainte de cucerirea romană (168/148 î.e.n.) nu erau Greci, ci o populație de neam trac și iliro-trac. Bibliografia, deși se baza în special pe izvoarele mării Enciclopedii Grecești, a fost suficientă ca să mă îndreptățesc să trag această concluzie.

Prin articolul de față îmi propun să dovedesc că nici limba pe care o vorbeau Macedonenii preromani nu era o limbă grecească, ci o limbă proprie a lor, maternă, strămoșească, pur și simplu macedoneană.

Este adevărat că problema originii limbii macedonene, ca și a originii etnice a poporului, a devenit una din problemele cele mai controversate din istoria universală, dar nu pentru că ea s-ar fi născut controversată, ci pentru că oamenii și anume cei care aveau interesul să facă aceasta, către mijlocul secolului al XIX-lea, au transformat-o în problemă controversată.

Trebuie să recunoaștem că stabilirea originii limbii macedonene este grea, necunoscându-se limba vechilor Macedoneni, așa cum nu se cunosc nici alte limbi. Dar noi nu ne propunem aici să dovedim posibilitatea reconstituirii acestei limbi, ci doar să arătăm dacă ea era o limbă greacă sau o limbă deosebită de aceasta, negreacă.

Dacă prima soluție nu este posibilă, a doua este posibilă. În susținerea acestei teze, vom apela la unii autori ai antichității greco-romane: istoricul grec Tucidide, oratorul grec Demostene, istoricul roman Quintus Curtius Rufus, istoricul și filosoful Plutarh, istoricul roman Tit Liviu, istoricul și geograful grec Pausania, istoricul grec Flaviu Arian și filosoful roman Seneca (Luciu Annaeus).

Tucidide, fiul lui Olorus (460-396 î.e.n.), considerat cel mai mare dintre istoricii antichității grecești și unul din creatorii istoriei științifice, în parte, contemporan cu Herodot, aparține unei familii care administra minele de aur din Tracia. Ales strateg grec în 424 î.e.n., avea misiunea să supravegheze coasta tracică. Nereușind să împiedice pe generalul spartan Brasidas să pună mâna pe colonia greacă Amphipolis, el este condamnat la exil și ulterior amnistiat.

Principala sa operă este *Istoria războiului din Pelopones pentru hegemonie între Sparta și Atena*, în care se arată ca martor imparțial și independent al faptelor. Din opera sa reiese că Macedonenii erau barbari (negreci) și

deci nu vorbeau limba greacă, știut fiind că în concepția vechilor Greci cine nu era grec era barbar - «Pas mi Elin, varvaros».

Generalul spartan Brasidas vine în Macedonia, la cererea regelui macedonean Perdica II (454-413 î.e.n.), ca aliat împotriva vecinilor săi, Lincești, care, după *Marea Enciclopedie Greacă*, erau de neam macedonean și ilir. Trădat în ultimul moment de Ilirii aliați, pe care conta în lupta cu Linceștii, regele macedonean e nevoit să se retragă în grabă, fără să mai anunțe pe aliatul său spartan. Rămași în urmă, Spartanii sunt amenințați să fie atacați de Lincești și Iliri. În retragere, Brasidas profită de un răgaz, ca să adreseze ostașilor săi câteva cuvinte de încurajare, din care reiese că *locuitorii Macedoniei*, cu care mai luptaseră Spartanii, *erau barbari, deci negreci*.

Tucidide pune în gura lui Brasidas următoarele cuvinte: «Acești barbari (Lincești, Iliri), de care vă este teamă, pentru că nu-i cunoașteți, aflați că nu sunt de temut și să vă convingeți de acest lucru *din luptele pe care le-ți dus împotriva barbarilor Macedoniei*, cât și din cele ce deduc eu, și din cele ce am auzit de la alții» (Thucidide, *Histoire de la guerre du Peloponès*, trad. J. Voilquin, I-II, Garnier, Paris, 1948-1950; *Răsboiul peloponesiac*, trad. M. Jakotă, București 1941, IV, 126).

Demostene (384-322 î.e.n.), contemporan cu regele macedonean Filip al II-lea (359-336 î.e.n.) și cu fiul acestuia Alexandru cel Mare (336-323 î.e.n.), a rămas celebru datorită cuvântărilor pe care le-a rostit împotriva regelui Filip al II-lea, cunoscute sub numele de *Olintice* sau *Filipice*. Din acestea aflăm că Filip, ca origine, era doar *un Macedonean* (Filipica I) sau *un barbar* (Olintica III), iar în Filipica III precizează deschis că Filip «nu este Grec și nu are nici o legătură cu Grecia, dar nu este nici măcar un barbar cu origine strălucită, ci un Macedonean mizerabil, dintr-o țară de unde nu era cu putință să cumperi înainte vreun sclav cinstit». Din acest citat reiese și faptul că Demostene contestă originea argeeană, adică greacă a lui Filip, căci la aceasta se referă când spune că nu are o origine strălucită, pe care ar fi avut-o dacă ar fi descins dintr-o dinastie argeeană, așa cum susținea Isocrate. În Filipica I (VII, 27), Demostene mai demască și faptul că la comanda cavaleriei grecești ce apăra posesiunile Atenei ajunsese «un străin»: «Nu vreau să blamez omul (pe Menelau) - spune Demostene -, dar, oricum ar fi acesta (comandantul), trebuie să fie ales de voi» (de Atenieni).

«Străinul» Menelau era macedonean, fiu al lui Aminta, frate vitreg cu Filip II, care de teama acestuia se refugiase în Atena. Dacă Menelau, fratele lui Filip, era considerat străin de Greci, înseamnă că «străin» era și Filip și, în consecință, și Macedonenii săi.

Cu privire la limbă, Demostene nu face nici o referire (sau n-am aflat-o noi), dar se înțelege că, de vreme ce nu era de origine greacă și nu avea nimic comun cu Grecii, înseamnă că nici limba lui Menelau și a fratelui său Filip nu putea să fie greacă. (Démosthène, *Les quatre Philippiques*, Hachette, Paris, 1919; *Les trois Olynthiennes*, trad. C. Leprévost, Hachette, Paris, 1878; Paul Cloché, *Démosthène et la fin de la démocratie athénienne*, Paris, 1932; *Pagini din oratorii greci. Antologie*, trad. de Andrei Marin, Ed. pt.

Literatură, București, 1969, VII, 31).

Quintus Curtius Rufus, trăiește în secolul I e.n. și este cunoscut prin opera *Istoria lui Alexandru cel Mare Macedoneanul*, scrisă în timpul împăratului roman Claudius (41-54 e.n.), în care tratează pe larg desfășurarea procesului de trădare intentat de Alexandru cel Mare generalului său Philotas. Macedonean de origine, Philotas era fiul celui mai de seamă general al vremii, Parmenion, care se afla în fruntea Statului major al armatei macedonene și guvernator al provinciei Media și prieten foarte apropiat al lui Alexandru, fapt pentru care i se încredințase marea răspundere de comandant suprem al cavaleriei, armata de elită macedoneană.

Generalul Philotas este însă acuzat că, în numele tatălui său, participase la organizarea unui complot împotriva regelui. Descoperindu-se complotul, el este arestat și adus în fața adunării armatei macedonene - 6.000 de ostași înarmați și mulțime de slujitori. I se reproșează și faptul că, deși macedonean de origine, el refuza să folosească în vorbire limba strămoșească, macedoneana, pe care o disprețuia, el socotindu-se a fi «un grec civilizată».

Cităm din depoziția la proces a lui Bolon, una din căpeteniile armatei macedonene, redată de Q.C. Rufus (cartea 6, cap. XI): «Lua în derâdere pe țărani noștri (macedoneni), căroră le spunea (în batjocură) Frigieni, Paflagonieni (aceștia fiind de origine tracă - n.n.) și nu simțea nici un pic de rușine că el, născut în Macedonia, își asculta, printr-un tâlmăci, compatrioții care vorbeau în limba maternă (macedoneana)».

Ținând seama de această situație la proces, regele se adresează lui Philotas: «Macedonenii sunt cei care te vor judeca; întreb dacă ai de gând să folosești în fața lor *limba strămoșească (patrio sermone)*, la care Philotas răspunde: «Pe lângă Macedoneni sunt de față mulți care socot că vor înțelege mai ușor ceea ce vorbesc, dacă vor folosi aceeași limbă în care ai vorbit și tu (greaca curentă - n.n.), nu pentru altceva, cred, decât pentru ca vorbirea ta să poată fi și mai ușor înțeleasă de cei mai mulți».

Atunci regele reia: «Deci, vedeți că Philotas simte dezgust chiar de *limba strămoșească (sermonis patrii)*, într-adevăr (e) *singurul* (probabil dintre generalii săi - n.n.) (căruia) *i-a fost silă să o învețe*. Dar, din partea mea, să vorbească cum îi place, numai luați aminte cât e el departe *de datină și de grai*» (6, 34).

Găsit vinovat, Philotas este condamnat să fie ucis «*după obiceiul Macedonenilor*» cu lovituri de pietre (după Rufus) sau cu lovituri de sulițe (după Arian).

Tot din opera lui Q.C. Rufus aflăm părerea generalului macedonean Philotas despre *limba macedoneană* cu care încearcă să-și justifice, în fața adunării care îl judeca, atitudinea față de limba maternă. Zice Philotas: «Mi s-a adus imputarea că privesc cu dispreț limba noastră strămoșească (patrii sermonis) și că mă dezgustă moravurile Macedonenilor. Dar, de multă vreme, acea limbă născută (naturală) s-a stricat în legătură cu alte neamuri; atât învingătorii cât și învinșii au trebuit să învețe o limbă străină (peregrina lingua)» (VI, cap. X).

În concluzie, Philotas, în fond un renegat, recunoaște totuși că există o limbă strămoșească macedoneană (*nativus ille sermo*), dar că ea s-ar fi alterat în contact cu alte neamuri (*commercio aliorum gentium*). Și din această cauză - motivează Philotas - *oamenii* (adică Macedonenii - n.n.) erau obligați să învețe o limbă străină (*peregrina lingua*). Prin *peregrina lingua* se înțelege limba greacă, în opoziție cu «dialectul macedonean».

Din opera lui Q.C. Rufus aflăm deci că exista o limbă strămoșească macedoneană, în opoziție cu «*peregrina lingua*», pe care o vorbeau și generalii macedoneni, singura excepție făcând-o, după părerea regelui, generalul Philotas, «*într-adevăr singurul (căruia) i-a fost silă să o învețe*», spre a fi socotit «grec civilizată», deci superior celorlalți Macedoneni.

În același timp, din depoziția la proces a căpeteniei macedonene Bolon reiese că ostașii macedoneni vorbeau în masă limba lor maternă, generalul Philotas ascultând-i prin interpret. (Cf. Q.C. Rufus, *Viața și faptele lui Alexandru cel Mare, regele Macedoniei*, I, trad. rom. de C. Gerota, traducere revăzută și adnotată de Paul H. Popescu Gălășanu, prefațată de Dan Simonescu, Ed. Minerva, București, 1970 (2 vol.); Q. Curti Rufi, *Historiarum Alexandri Magni Macedonis*, texte latin par S. Dosson, Hachette, Paris, 1985, cartea VI, 32 și nota 33, p. 207).

Plutarh Chersonesensul, istoric, scriitor și filosof grec, originar din Cheronea (Beoția - Grecia), trăiește între anii 46-120 e.n., contemporan cu răsboaiele daco-romane, deci cu Decebal și împăratul Traian. El a călătorit mult la Roma, unde legase prietenii cu Romanii, bucurându-se chiar de atenția împăratului Traian, care l-a angajat ca preceptor al viitorului împărat Adrian.

În opera sa «*Viața oamenilor iluștri din Grecia și Roma*», cunoscută sub numele de «*Viețile paralele*», Plutarh ne informează că «Alexandru vorbea de obicei greaca curentă», dar în relațiile cu Macedonenii săi folosea «*limba macedoneană*». Că Alexandru vorbea limba greacă nu mai încapă îndoială, pentru că aceasta era limba culturii timpului, adoptată și la curtea macedoneană de către Filip al II-lea. Dar, ca și demnitarii din generația sa, Alexandru a continuat să vorbească limba maternă-macedoneană. Și tocmai acest fapt, foarte important, îl aflăm de la Plutarh.

În armata macedoneană, care pornise să cucerească Imperiul persan, se aflau și unii mercenari greci, printre care câțiva erau comandanți. Așa cum reiese din izvoare, ei erau mândri, orgolioși, aroganți, plini de ură față de Macedoneni și mai ales față de Alexandru. Ei nu vedeau cu ochi buni politica lui Alexandru și o criticau, iar când puteau o și sabotau, căutând să învrăjbească pe Macedoneni și să-i ridice împotriva lui Alexandru. Regele este nevoit să îndepărteze din anturajul său pe filosoful Callistene, nepot al lui Aristotel, pentru că urzea un complot împotriva sa, și - ne informează Plutarh - «pretutindeni se lăudă cu refuzul său de a-l adora pe Alexandru».

Cu referire la această atitudine a Grecilor, istoricul german J. G. Droysen precizează, în *Viața și faptele lui Alexandru cel Mare*, că «Grecii din Elada așteptau numai un semn ca să se răscoale în contra lui Alexandru. Ei

așteptau știrea unei victorii persane, când colo ei auziseră despre dezastrul complet al Perșilor.

Unii comandanți îl înfruntau pe Alexandru chiar și în dispute directe. Este cazul grecului Clitos cel Negru, prezentat de Plutarh ca arogant și încrezut, element recalcitrant și dizolvant în sânul armatei. Prezentând campania în Asia, Plutarh povestește desfășurarea unei sărbătoriri a victoriei împotriva Perșilor, în cadrul căreia toți se întreceau în a lăuda faptele glorioase ale lui Alexandru. Clitos însă, amețit de băutură, afirmă că regele macedonean nu făcuse cine știe ce. La un răspuns ațâțător al grecului Clitos, Alexandru se adresează celor din anturajul său cu cuvintele: «Nu vi se pare că Grecii au, în mijlocul Macedonenilor, o purtare de semizei, printre animalele sălbatice?»

Departate de a ceda, Clitos strigă că Alexandru n-are decât să-și spună gândurile pe față, iar dacă vrea să nu mai întâmpine obiecții, n-are decât să nu mai invite la masă *oameni liberi și plini de franchețe* (cum se pretindea a fi el - n.n.), *ci să trăiască înconjurat numai de barbari și sclavi* (aluzie la Macedonenii -n.n.), care nu vor adora fără nici o ezitare *centura sa persană și halatul său alb* (altă aluzie provocatoare la politica de prietenie a lui Alexandru față de Perșii învinși), de la care Alexandru adoptase aceste însemne (Plutarh IV, 51).

Alexandru se mânie și mai mult și, după ce îl lovește cu un măr în cap, își caută spada. Dar unul dintre sfetnicii credincioși, numit Aristofan, avusese prezența de spirit s-o ascundă, iar ceilalți comeseni îl înconjoară pe Alexandru, rugându-l să se liniștească, în timp ce Clitos fusese scos afară. «Sărind el (Alexandru), strigă, chemând gărzile, cu o voce puternică, în macedoneană» (Vie parallèles, trad. B. Latzarus IV, LI, nota 414).

Din cele de mai sus ne interesează citatul cu care se spune că Alexandru chemă gărzile «cu o voce puternică în macedoneană», care dovedește că Macedonenii nu erau Greci, că limba lor nu putea să fie greacă, ci «limba macedoneană», cu care Alexandru se adresa ostașilor săi, care nu înțelegeau limba greacă.

Tit Liviu (59 î.e.n. - 17 e.n.), unul dintre cei mai mari istorici ai antichității, născut la Padova, autor al *Istoriei Romane* de la întemeierea Romei și până la anul 9 î.e.n., redă în opera sa prețioase informații din vremea regelui macedonean Filip al V-lea (221-179 î.e.n.) și, mai precis, de la începutul celui de al doilea război macedo-roman (200-196 î.e.n.).

Simțindu-se amenințați cu război de regele macedonean, la începutul celui de al doilea război macedo-roman, Romanii caută să ațâțe împotriva lui Filip al V-lea popoarele vecine Macedonenilor și în special pe Etoli, care, cu trei ani în urmă, încheiaseră pace cu Filip împotriva Romanilor. Pentru a lua o hotărâre, Etolii convoacă o adunare la care iau parte să-și spună cuvântul și solii Macedonenilor și ai Atenienilor, ca și ai Romanilor. Foarte interesantă este expunerea solului macedonean, care spune între altele: «*Pe Etoli, Acarnanieni, Macedonenii, oameni de aceeași limbă, îi dezbină și îi împacă mici neînțelegeri provenite din împrejurări*» (T. L., XXXI, 29, 15).

În altă parte aflăm că Etolii nu erau Greci. La o întâlnire a generalului

roman Quinctius și a aliaților săi cu regele macedonean, Filip este indignat că *Etolii, ca și Romanii, vin să-i impună părăsirea Greciei..., ei care nu sunt în stare să spună care sunt hotarele Greciei; într-adevăr, Agracii, Apodoții și Amfïlochii* (triburi de Etoli), *adică cea mai mare parte din locuitorii Etoliei chiar, nu sunt Greci*» (T. L., XXXII, 34, 4-5). Deci, o mărturie categorică că Etolii nu sunt Greci și că nici Macedonenii, care aveau aceeași limbă cu ei, nu puteau să fie Greci.

Macedonenii și Etolii se deosebeau de Romani tocmai prin limba lor comună, care nu era greaca. O spune Tit Liviu: «E o nebunie a crede (subliniază solul macedonean) *că niște oameni străini (Romanii) despărțiți de noi prin limbă, obiceiuri și legi, mai mult chiar decât prin spațiul mării și al uscatului, vor mai lăsa ceva din starea de mai înainte, dacă se vor face stăpâni pe ele*» (XXXI, 29, 12-13).

Solii atenieni, la rândul lor, acuză cu dușmănie pe Filip și imploră pe Etoli «să întreprindă războiul sub conducerea zeilor și apoi a Romanilor, care, după zei, sunt cei mai puternici». Până la urmă, Etolii se aliază cu Romanii și participă la războiul care ține cinci ani (200-196 î.e.n., terminându-se cu înfrângerea definitivă a lui Filip al V-lea, la Cynoscephales, în Tesalia.

În concluzie, și din opera lui Tit Liviu rezultă că Macedonenii nu vorbeau limba greacă, pentru că aveau aceeași limbă cu Etolii și Acarnanienii, care nu erau Greci. (Tit Liviu, *Istoria romană*, trad. N. Locusteanu și I. S. Petrescu, cartea XXXI, Socec, București, 1911).

Va urma

Redacția mulțumește colaboratorilor pentru materialele trimise și recomandă ca articolele să fie clare, concise, cu material ilustrativ. Fiecare autor își asumă responsabilitatea ipotezelor enunțate și a exactității datelor.

Întrucât revista Noi Tracii a devenit organ al Centrului European de Studii Trace, articolele pot fi trimise și în limbi de largă circulație - engleză, franceză, germană, spaniolă, italiană.

Colaboratorii din România pot trimite manuscrisele dactilografiate și atent corectate și la adresa: Ion Coja, Căsuța poștală 73-17, București.

Opinii și comentarii

Tribună liberă a ideilor, revista «Noi Tracii» oferă colaboratorilor și cititorilor săi posibilitatea să facă publice rezultatele cercetărilor întreprinse cu privire la istoria lumii vechi și în special trace.

Ea găzduiește cu imparțialitate și ecourile critice, polemice pe care le pot stârni materialele publicate.

Pentru tot ce se publică, răspunderea revine în întregime autorilor.

ISTORIE ȘI ETICĂ

de FLORIN OLTEANU

Buletinul «Noi Tracii» Nr. 150 din Septembrie 1985 a publicat articolul prof. Turcu Călin, *Istorie și aberație*, în care, prin vexațiuni, etichetări, calomnii și eludarea fondului problematicii, dorește să pună la stâlpul infamiei articolul *Oracolul Cybelei de la Aluniș*, publicat de subsemnatul în acelaș buletin din Decembrie 1984.

În demersul meu hermeneutic, prezentam sub formă de ipoteză posibilitatea ca în Antichitatea Târzie, grota în care s-a construit Biserica de la Aluniș să fi funcționat ca sanctuar al Zeiței Cybela. În sanctuarele zeiței Cybela, pe lângă discursurile și scenariile de «inițiere» în micile și marile mistere ale zeiței, Marea preoteasă practica și divinația. Prin creștinarea strămoșilor noștri, sanctuarul a fost utilizat de bizantini, cu unele modificări.

Informația se referea la o perioadă cuprinsă aproximativ între secolele IV-III î.e.n. și secolele XII-XIII e.n., perioadă pentru care lipsesc până în prezent informații cu privire la acest locaș de cult.

Discursul hermeneutic sugera factorilor interesați cercetări arheologice, necesitatea și justificarea intensificării investigațiilor arheologice în zonă. În măsura confirmării de către arheologie sau etnografie, informația putea deveni utilă, contribuind la demonstrarea continuității în habitatul sacru al Munților Buzăului.

Prof. Turcu Călin, în articolul incriminat, prezintă date istorice foarte valoroase, începând însă cu sec. XIII-XIV. Domnia Sa încearcă să infirme ipotezele noastre hermeneutice utilizând drept argument informația istorică referitoare la «originea frigiană» a Zeiței Cybela. Acest suprem și unic argument pledează în favoarea noastră, deoarece se cunoaște (numai) de către cei inițiați originea tracă a Frigienilor și a Geto-Dacilor. Dacii de pe Columna lui Traian poartă căciula la fel ca Frigienii boneta. Cultul Zeiței Cybela nu putea fi introdus în acest areal geto-dac, în urma interferenței de civilizații sau cu ajutorul legiuirilor romane originare din Asia Mică.

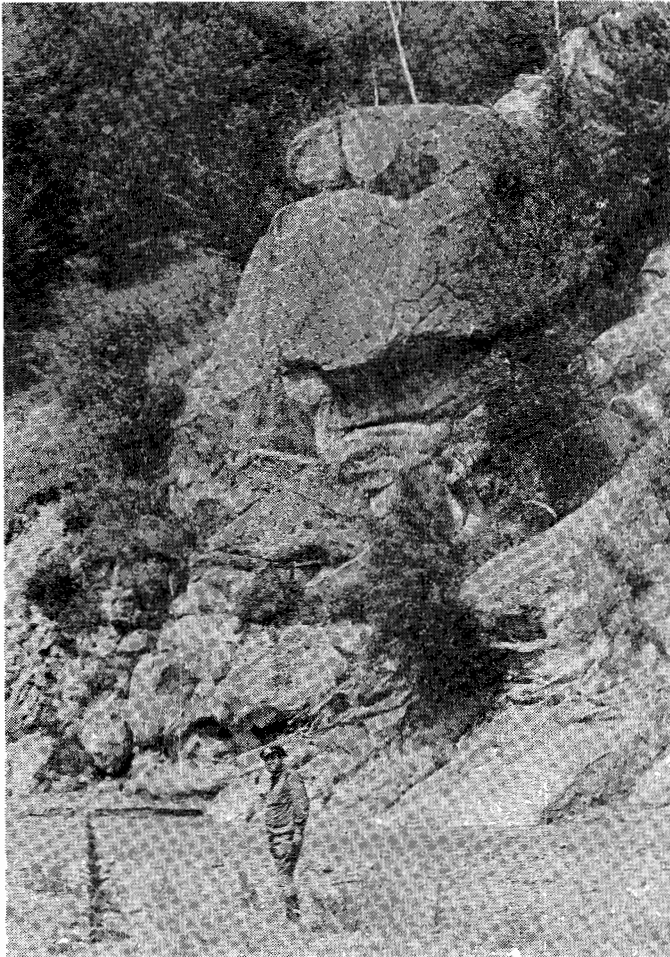

Foto 1

Foto 2

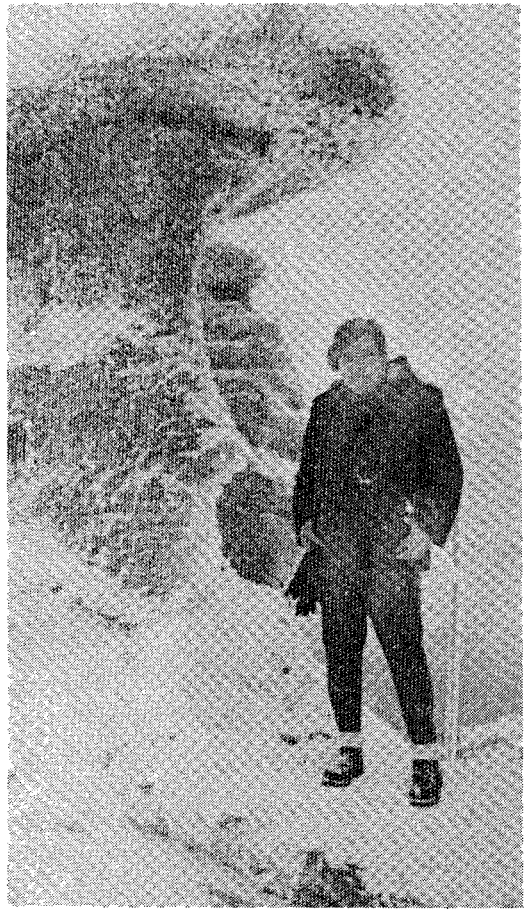

Foto 3

Problema mai delicată este aceea a calomniei și etichetărilor și cauzelor ce le-a determinat. La calomnie se poate răspunde prin mai multe căi și eu am ales-o pe aceea a demonstrației și foto-documentelor.

Foto nr. 1 și 2 sunt făcute în anul 1979, când am executat investigația la Aluniș-Piatra Rotării. Cel ce cunoaște zona poate identifica în Foto 1 Altarul de la Piatra Rotării și în Foto 2, imagini de la Piatra Îngăurită. Prin Foto 3, 4 și 5 încerc să demonstrez că eram obligat să cunosc zona (toată țara), prin natura serviciului de «tunar» la Vânătorii de Munte.

În travaliul hermeneutic am plecat de la date certe oferite de arheologie, istorie, etnografie, geografia mitului, topografia totemică, magia albă, magia neagră, magia matematică, mistica numărului, istoria religiilor ș.a. Metodele de cercetare au fost cele oferite de către cercetarea modernă, de structuralism, mitologia separată, teoria sistematică, semiotica matematică, pe care le-am utilizat pentru descifrarea mesajelor arhetipale. Rezultatul acestei cercetări l-am oferit cu onestitate și rigoare științifică sub formă de ipoteză.

A pune semnul egalității între hermeneutică și aberație este un act de auto-condamnare.

Se cunoaște se către «epoți» că hermeneutică au făcut M. Eliade, Heidegger, Worringer, Gombrich, Gillo Dorfles, Fustel de Coulanges, Dodds, E. Battisti, Frazer, G. Bruno, C. A. de Nottensheim, Spinoza (rabi născut, a introdus în Etca precepte din Tora, pe care le descifrase), Dante, Aristotel, Platon, Pythagora, Orfeu, Moise (a descifrat și incifrat), Zalmoxis, Lac-Tzî, până la Hermes Trisgemistos.

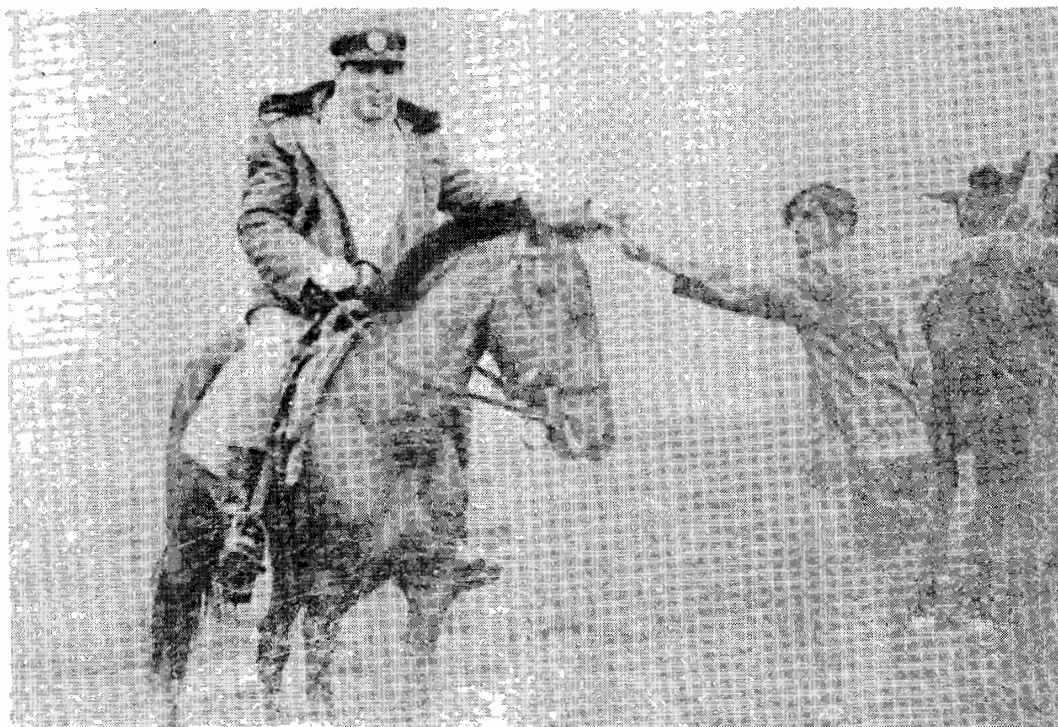

Foto 4

În România au făcut studii de hermeneutică Hasdeu, Eminescu, N. Densușianu, Gaster, Blaga, Brâncuș, R. Vulcănescu, C. Daniel, C. Noica, Pleșu, A. Marino, G. Lăiceanu ș.a.

Știința hermeneuticii a fost elitară și era posibil ca pe timpul lui Densușianu, un impostor sau un mai puțin inițiat să-l acuze că susține «aberații». Datorită sincronismului cultural a extrapola azi metoda etichetării de acum un secol, îți asumi riscul mănuirii bumerangului.

Conjunctura îmi dă posibilitatea să încerc un fel de reclamă comercială și să prezint: ce Maha-rși m-a inițiat, în ce templu am primit harul, formația științifică, cum am primit semnul de «Aur», a câta reîncarnare am ajuns, lucruri demne de «Școala lui Petru Lupu», nu de un om de știință. Esoterismul Marilor Înțelepți ai Lumii Antice Primitive nu se descifrează prin reclame, ci prin muncă onestă.

Pentru a demonstra prof. Turcu că eu nu fac arheologie, sunt obligat să-i prezint o parte dintre lucrările subsemnatului: *Hermeneutica Tezaurului de la Pietroasele*, *Legendei Meșterului Manole*, *Baladei Miorița*, *Șarpele*, *Porții Maramureșene*, *Heraldicii Țărilor Române ș.a.* În urma unei munci de anonimat, dusă timp de 15 ani, am contribuit la introducerea în Tezaurul Național a 100 (una sută) toponime, hidronime și oronime, care sugerează existența unor cetăți sau diferite minerale «neferoase». În urma proceselor de transcalcare la trecerea în alte sisteme de proiecție, aceste denumiri au fost omise. Geologii, geomorfologii, arheologii cunosc acest fenomen, dar nu au cunoscut cine a «sugerat» reambularea documentelor cartografice, câte riscuri mi-am asumat etc., etc.

Pentru a demonstra că în activitatea științifică anumite interese particulare se pot constitui în obstacole, voi încerca să dezvălui cauza ce a generat etichetările și calomniile. Menționez că prezint numai ceea ce poate fi prezentat.

În toamna anului 1984, am luat parte la un simpozion la care a participat, datorită funcției, și prof. C. Turcu, care mi-a propus colaborarea la o comunicare în presă despre *Scrierea geto-dacică de la Piatra Rotării* (Almanah Anticipația '83).

Pentru a efectua cu onestitate și rigoare științifică o cercetare hermeneutică - pe lângă har, inițiere și cunoașterea disciplinelor arătate anterior - se impune ca și condiție *sine qua non* cunoașterea (consultarea) unor elemente de geologie, geomorfologie, bio-climatologie, astronomie, chimie, fizică, psihiatrie, psihologie, estetica și teoria artei, puțină dialectică și ceva mai multă filosofie.

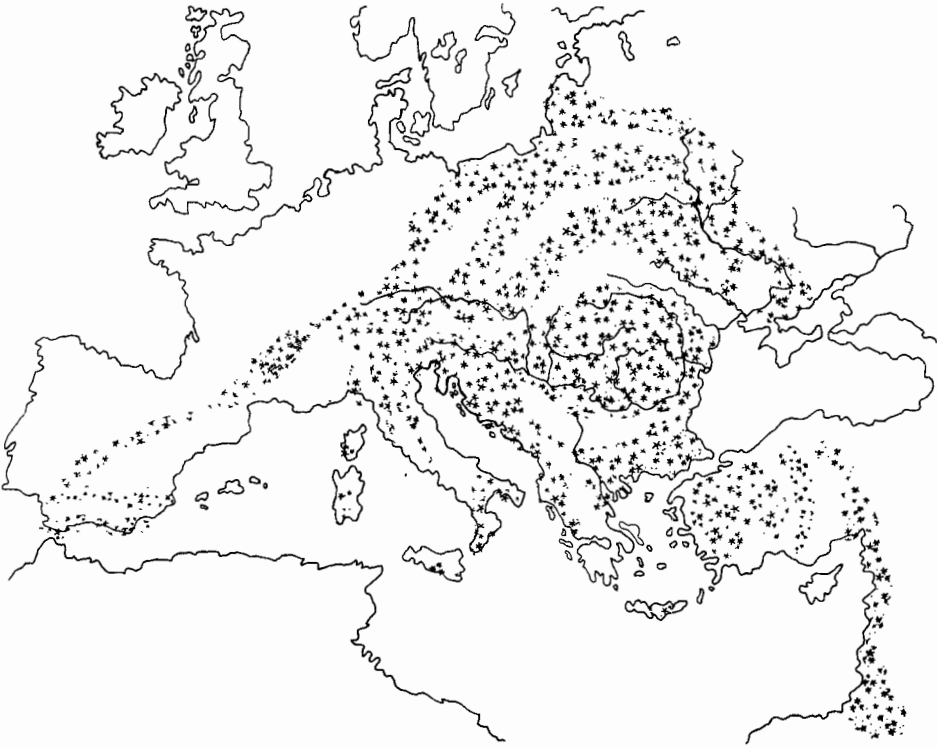
Timp de 31 de ani, tot cățărându-mă prin munți, am fost obligat, prin natura serviciului, să cunosc aceste discipline și, în același timp, să studiez diferite cazuri de «joc al naturii», ca urmare a proceselor exocarst, metamorfază sau cristalizare a rocii.

Faptul că am admis abordarea problemei și acela de a nu-l fi contrazis au fost mari erori pentru mine. Citind în Almanahul Anticipația 1983, p. 31, aserțiunile prof. Turcu și văzând că dânsul «aruncă piatra» și stropii pătează și pe N. Iorga, speriat de lipsa de onestitate a autorului, am renunțat de a mai lua legătura cu dânsul. Prof. Turcu, văzând că eu comunic informații referitoare la zonă, probabil a considerat că eu urmăresc să-l spoliez de descoperire, încercând, în funcție de posibilități, să împiedice acest act...

Precizez public că nu am ridicat și nu voi ridica nici-o pretenție asupra descoperirii scrierii geto-dacice de la Piatra Rotării.

Trecând de la etica cercetării la Etică, sunt obligat să contrazic școala etologică a lui Lorenz. Kant introduce în cadrul antinomiei Bine - Rău, liberul arbitru și lasă astfel ființei libertatea devenirii, superioară etologiei lupului. Numai *daca*?

SPAȚIUL TRACIC

«Tracii sunt neamul cel mai numeros și mai răspândit din lume, după cel al Indienilor» (*Herodot*)

CUPRINSUL

P. I. David, <i>2500 de ani de la întâia atestare, de către Herodot, a Traco-Geto-Dacilor</i>	1
A. Stoicanu, <i>În ce sens româna e sora latinei ?</i>	5
G. Vaida și I. Cionchin, <i>Conținutul semantic al străvechiului nume cnezial românesc «Cândea»</i>	12
N. P. Vaidomir, <i>Mărturii ale antichității greco-romane privitoare la limba Macedonenilor preromani</i>	13
F. Olteanu, <i>Istorie și etică</i>	19

NOI TRACII
Redacția: Via Larga, 11 - Milano

Direttore responsabile: Sabino d'Acunto
Direz. Foro Traiano 1/A Roma - Reg. Trib. Roma n. 17282 del 31.5.78
Rivista mensile - Spedizione in abbonamento postale gruppo terzo (70%)